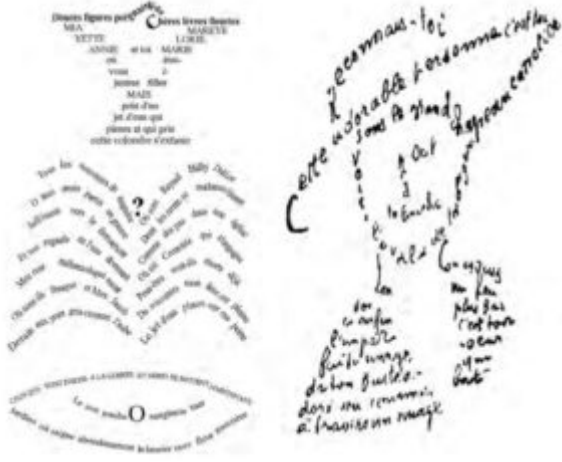

Letrizm Akımı

Letrizm (Harfçilik) Nedir Ne Demektir Anlamı

Letrizm, adını Fransızca'da "harf" anlamına gelen "lettre" kelimesinden alan edebi akımlardan biridir. Bu hareket, şiirdeki yeniliği harfleri kullanarak gerçekleştirmeyi amaçlar. **Letrizm**, kelimenin kendisi yerine harf düzenlemelerini önemseyen bir yaklaşımı temsil eder. Bu nedenle bu akıma "**Harfçilik**" de denir. **Letrizm akımı**, seslerin düzenlenmesi, anlamın veya anlamsızlığın ifadesi, ve tüm bu öğelerin bir araya gelerek şiirdeki duyguyu yaratabileceğine inanır.

Letrizmin temel prensiplerinden biri, harflerin kendilerinin de bir tür ifade aracı olduğunu savunmaktır. Harfler, seslerin ve duyguların ifadesinde önemli bir rol oynarlar. Bu akım, şiiri sadece kelimelerin düzenlenmesiyle değil, aynı zamanda harflerin özgün bir şekilde düzenlenmesiyle de ifade etmeye çalışır. Ayrıca, Letrizm, şiirin anlamının sadece kelime anlamlarından gelmediğini iddia eder. Seslerin ve harf düzenlemelerinin birbirleriyle etkileşimi, şiirin taşıdığı duyguyu oluşturur. Anlam ve anlamsızlık arasındaki ince çizgiyi keşfederken, bu akım harfleri kullanarak yeni anlatım biçimleri yaratmaya çalışır.

Letrizm, edebiyat dünyasına sadece yeni bir yaklaşım sunmakla kalmaz, aynı zamanda dilin sınırlarını zorlar. Harf düzenlemeleri, kelimelerin sınırlarını aşarak şiirin derinliklerine inmeyi hedefler. Bu akım, okuyuculara dilin farklı bir boyutunu keşfetme fırsatı sunar ve sözcüklerin ötesindeki seslerin ve harf düzenlemelerinin gücünü vurgular.

Letrizm, edebiyatın sınırlarını zorlayan ve şiirin potansiyelini harf düzenlemeleriyle keşfeden heyecan verici bir edebi akımdır. Harfçilik ve ses organizasyonunun önemini vurgularken, anlamın geleneksel sınırlarını aşar ve yeni bir ifade biçimi yaratır.

Letrizmin Doğuşu - Kökeni ve Ortaya Çıkışı

Letrizmin doğuşu, II. Dünya Savaşı'nın sonrasına dayanır ve Romen asıllı Isodore Isou'nun 1946 yılında başlattığı bir şiir akımıdır. Bu akımın ortaya çıkmasının temel nedeni, diğer edebiyat akımları gibi, var olan geleneksel anlayışa meydan okumaktır. II. Dünya Savaşı sonrasında Paris'e yerleşen Isodore Isou, şiirin evrensel bir yenilik yapma potansiyeli taşıdığına inanmıştır. Onun bu yenilikçi yaklaşımının temel öncüsü, "tinsel varlık için harf olmayan veya harf olmayacak hiçbir şeyin var olamayacağı" düşüncesi olmuştur. İşte bu düşünce, Letrizm akımının temel taşıdır.

Isou, Letrizmi başlatarak, dilin temel unsurlarının olan harfleri kullanarak yeni bir ifade biçimi

yaratma misyonunu üstlenmiştir. Onun amacı, sadece kelimelerin sınırlarını aşmakla kalmayıp, harf düzenlemelerinin ve seslerin derinliğini keşfetmek ve bunları kullanarak çağdaş şiirde dönüşüm yaratmaktır.

Letrizmin doğuşu, geleneksel şiirin sınırlarını aşma isteğinin bir yansımasıdır. Isou, sadece dilin temel yapısını keşfetmekle kalmayıp, aynı zamanda şairlerin özgünlüğünü ve ifade biçimini öne çıkaran bir yaklaşım sunarak şiirin yeni bir yön kazanmasını hedeflemiştir. Bu nedenle Letrizm, sadece bir dil oyunu değil, aynı zamanda edebiyatın sınırlarını genişleten ve zenginleştiren bir sanatsal hareket olarak kabul edilir.

Isodore Isou'nun tutkusu, var olanın yanlış yorumlanmasına karşı bir tepkiydi. Ona göre, her şeyden önce, var olanın yanlış bir biçimde yorumlanmasıyla başlar. Bu, onun temel öne sürdüğü bir düşüncedir. Isou'ya göre, anlam kelimelerle doğrudan ilişkilendirilmez. Aslında, anlamın temeli kelimelerden önce harflere dayanır. Bu nedenle, Isou'nun dikkati öncelikle kelimelere yönelmiştir.

Isou, şiirde devrim niteliğinde bir değişiklik yapmak istiyorsa, dilin en temel biriminden başlaması gerektiğine inanırdı. Ona göre, dil yalnızca bu temel birimlerin analizi ve çözümlemesiyle anlaşılabilir, ve gerçek anlamı ancak bu çözümlemelerle yakalayabiliriz. Bu nedenle, Isou ve takipçileri, dilin temel yapı taşlarını incelemeye yönelik bir çaba içindeydiler.

Letristler, dilin bu temel birimlerini anlamaya çalışırken, alfabedeki yirmi dört harfin yetersiz olduğuna inandılar. Bu nedenle, Isou'nun öncülüğünde alfabeye on dokuz yeni harf eklediler. Bu eylem, harf ve sesler aracılığıyla evrensel bir dilin peşinde koşan Isou'nun cesur ve iddialı fikirlerinin bir yansımasıydı.

Ancak, Isou'nun bu radikal fikirleri uygulamada büyük ölçüde etkisiz kaldı ve geniş bir takipçi kitlesi toplayamadı. Çoğu insan için, geleneksel dil yapısını kökten değiştirmek zorlu bir görevdi ve Isou'nun dil anlayışı, o dönemde geniş kabul görmedi. Bununla birlikte, Letrizm hala dilin ve ifadenin sınırlarını zorlayan önemli bir edebi akım olarak kabul edilir.

Letrizm Akımının Amacı

Letrist şairlerin temel hedefi, harfler ve seslerin üzerine inşa edilmiş bir dil kullanarak uluslararası bir şiir yaratmaktır. Bu nedenle, onlar sadece edebi geleneklere değil, aynı zamanda o güne kadar kullanılan dillerin yapılarına da meydan okumuşlardır. Letristler, bir dilin anlamının ve ruhunun harf düzenlemelerinde gizli olduğuna inanırlar ve bu nedenle var olan kelimeleri ve anlamları göz ardı ederler.

Onlar için şiirde kelimelerin yerine harfler önemlidir. Farklı harflerin yan yana getirilmesi veya tekrar edilmesi, büyük veya küçük harf kullanımı, ve dize kırılmaları gibi öğeler, şiirin temel yapı taşlarını oluşturur. Bu yöntemlerle oluşturulan eserler, genellikle anlamsız veya okuyucu için oldukça kapalıdır.

Letrist şairler, dilsel geleneklerin sınırlarını zorlayarak, harfler ve sesler aracılığıyla yeni bir ifade biçimi yaratma amacındadır. Bu yaklaşım, dilin evrensel bir ifade aracı olduğuna inanır ve bu nedenle kelimenin anlamının sadece geleneksel sözlük anlamlarıyla sınırlı olmadığını vurgular. Letrizm, şiirde dilin sınırlarını zorlayarak yeni bir sanatsal dönüşümün yolunu açar ve okuyucuları sıra dışı bir deneyime davet eder.

Letrizm Akımının Özellikleri Nelerdir

Letrizm akımının en belirgin ilkesi, gelenekle olan köklü bir karşıtıktır. Sanat tarihindeki birçok akım, mevcut duruma karşı bir tepki olarak doğar, ancak letristlerin yaklaşımı daha da derindir.

Onlar, sadece geleneksel kavramların ötesine geçmeyi hedeflemezler, aynı zamanda kelimenin kendisine yönelik şüpheyile yaklaşarak geleneksel kelime anlayışına dair sorgulamayı körüklerirler.

Letrizm, dilin temel birimlerini sorgulayarak, var olan kelimelerin geleneksel anlamlarını reddeder. Bu süreçte, letristler kelimenin yüzeyine bakmak yerine, harflere ve seslere odaklanırlar. Onlar için, anlam kelimelerin ötesindedir, asıl anlam harflerde ve seslerde yatar.

Bu radikal yaklaşım, geleneksel sanat ve edebiyat anlayışlarını sorgulamanın yanı sıra, yeni bir ifade biçimi oluşturmayı amaçlar. Geleneksel dilin sınırlarını aşarak, harf ve ses düzenlemelerinin gücünü vurgular. Bu sayede, letristler, sadece geleneksel kalıpları yıkmakla kalmaz, aynı zamanda sanatsal dönüşümün önemli bir öncüsü olurlar.

Letrizmin temel ilkesi, sorgulayan bir bakış açısını yücelterek, sanatta yeni ve özgün ifade biçimlerinin keşfine olanak tanır. Bu, edebiyat ve sanat dünyasında sıra dışı ve yaratıcı perspektiflerin ortaya çıkmasına katkıda bulunan bir akımın özünü oluşturur.

Özelliklerini kısaca özetleyecek olursak:

Harf ve seslerle dilde yeni bir anlam evreni yaratmışlardır.
Gelenekte var olan her şeye karşı çıkmışlardır.
Harf ve sese dayalı bir dille şiir yazmışlardır.
Anlamı sözcüklerle değil seslerle kurmaya çalışmışlardır.
Dadaizm akımı ve sürrealizm akımı etkisinde kalmış bir akımdır.

Letrizm akımı Türk şairleri arasında yer bulamadığı için Türk temsilcisi yoktur. Fakat İkinci Yenicilerden İlhan Berk'in bazı şiirlerinde letrizm akımının tesiri görülmektedir. Aşağıda bu etkinin görüldüğü örnek şiiri görebilirsiniz.

Letrizm Akımı Şiir Örneği

Paul Klee'de Uyanmak
Uyandım çiçek gibi dayanılmaz güzel kızlar
Ad Marginem'den asma köprüler kurmuşlar İstanbul'a
Nehirler, aylar çevirmişler o Ayla'lar, Münibe'ler
Tümü bir uzak denizde A'lar, V'ler, U'larla
Gece sarı bir evde bir iki yaprak evlerinin önünde
Açtı açacaklar dünyamızı açtı açacaklar
Bu denizi Ayla ayaklarını soksun diye getirdim
Bu dünyaları onun için açtım bu balıkları tuttum
Bir sabah çıkmak güneşler, aylar bir sabah çıkmak
Bir ağacı bu evleri sarı ters bir kuşu düzeltmek
Edibe bu sokağı al götür görmek istemiyorum
Edibe bu evleri Edibe bu göğü bu güneşleri Edibe
A'lar V'ler U'larla olmak Paul Klee'de uyanmak
İlhan Berk, Galile Denizi

Letrizm Akımının Dünya Edebiyatındaki Temsilcileri

Isodore Isou: 1925 yılında doğan Romen şair ve sanatçıdır. Isou'nun edebi ve sanatsal katkıları

oldukça geniş kapsamlıdır. 1964 yılında “Les Champs de Force de la Peinture Lettriste” adlı eseri ile edebi ve sanatsal dünyada önemli bir iz bırakmıştır. Bu eser, Letrist akımın özünü anlamak ve anlatmak adına önemli bir kaynaktır.

Ayrıca, 1947 yılında “Introduction à une Nouvelle Poésie et une Nouvelle Musique” adlı kitabı ile edebiyatın ve müziğin sınırlarını zorlayan fikirleri dile getirmiştir. Bu eser, yeni bir şiir ve müzik anlayışını tanıtarak, geleneksel yapıları sorgulayan bir yaklaşımı temsil eder.

Isou’nun yaratıcılığı ve düşünsel derinliği sadece yazılı eserlerle sınırlı değildir. 1950-1951 yıllarında yazdığı “Les Journaux des Dieux” adlı çalışması da dikkate değerdir. Bu çalışma, sanatın ve edebiyatın tanrısal bir boyutuyla ilişkilendirilmesini ele alır ve bu konuda yeni bir perspektif sunar.

Isodore Isou’nun eserleri, edebiyat, sanat ve düşünsel sorgulamaların kesiştiği noktalarda önemli bir rol oynamış ve Letrist akımın gelişimine büyük katkı sağlamıştır. Onun çalışmaları, sanatsal sınırları zorlamak ve yeni ifade biçimleri keşfetmek isteyenler için ilham kaynağı olmaya devam etmektedir.

François Dufrêne: 1930 yılında doğmuş ve 1982 yılında aramızdan ayrılmış bir sanatçıdır. Dufrêne, 1946 yılında Letrist akıma katılan isimlerden biridir ve özellikle “ses şiiri (sound poetry)” konusundaki öncü çalışmalarıyla tanınır. Ses şiiri, dilin geleneksel yapısını sarsarak yeni bir ses temelli şiir türü yaratma amacı taşır. Bu nedenle François Dufrêne, ultra letrist olarak kabul edilir.

Dufrêne’nin ses şiiri, kelimenin sadece anlamından ziyade seslerin ve fonetik öğelerin gücüne odaklanır. Geleneksel şiirde kullanılan kelimelerin ötesinde, seslerin ve harflerin ritmik ve müzikal özelliklerini vurgular. Bu, dilin sınırlarını zorlayarak yeni bir ifade biçimi yaratma arzusunun bir yansımasıdır.

Öte yandan, François Dufrêne’nin belirgin bir özelliği, yayımlanmış resmi eserlerinin olmamasıdır. Sanatının ve şiirinin büyük bir kısmı canlı performanslar, ses kayıtları ve özel etkinliklerle tanıtılmıştır. Bu, onun sanatsal ifadesini geleneksel sınırlardan uzaklaştırarak deneysel ve ilgi çekici bir şekilde sunma yolunu seçtiğini gösterir. Dufrêne’nin sanatı, sesin ve dilin özgün ifadesini arayanlara ilham verici bir örnek teşkil eder.

Gabriel Pomerand (1926-1972): Gabriel Pomerand, II. Dünya Savaşı sonrasında Paris’e geri döndü ve burada büyük bir sanatçı olan Isodore Isou ile karşılaştı. Bu tanışma, Letrizm akımının önde gelen kurucularından biri olmasına yol açtı. Pomerand’ın sanat kariyeri, bu önemli buluşmanın ardından önemli bir ivme kazandı.

Gabriel Pomerand’ın sanatsal katkıları, Letrizm akımının temel ilkelerini benimsemesi ve geleneksel sanatın sınırlarını aşma isteğiyle tanınır. Letrizm, var olan dil yapısını sorgulayarak harf ve ses düzenlemelerine odaklanan bir yaklaşımı temsil eder. Pomerand da bu fikirlere katılarak, sanatta deneysel bir bakış açısı sunmaya başladı.

Pomerand, Letrist akımın çerçevesi içinde, yeni bir ifade biçimi arayışı içindeydi. Geleneksel sanatın kavramlarını reddederek, sesin ve harflerin gücünü vurgulayan çalışmalar üretti. Bu, dönemin sanat sahnesinde çarpıcı bir etki yarattı ve Letrizm akımının genişlemesine katkıda bulundu.

Maurice Lemaître (1926): Maurice Lemaître, 1949 yılında Isodore Isou ile tanışarak Letrizm akımının öncülerinden biri haline geldi. Sanatın birçok farklı alanında etkileyici çalışmalarıyla tanınır. Lemaître, resim, müzik, şiir, fotoğraf, heykel ve sinema gibi disiplinlerde yoğun bir üretim

sergiledi.

Lemaître'in sanatsal üretkenliği çeşitli eserlerle dikkat çeker. "Hypergraphie-Les Erreurs de Gutai" adlı eseri, sanatın sınırlarını zorlayan ve geleneksel kalıpları reddeden bir yaklaşımı temsil eder. Aynı zamanda "Photographies d'avant-garde" adlı çalışması, geleneksel fotoğrafçılığın ötesinde deneysel bir bakış açısı sunar.

Maurice Lemaître'in eserlerinden biri olan "Canailles," sanatın sıradışı yönlerini keşfetme amacını taşır ve izleyiciyi geleneksel sanat anlayışının dışına çıkmaya teşvik eder. Ayrıca, "Correspondance Maurice Lemaître" adlı eseri, sanatçının fikirlerini ve deneyimlerini paylaştığı bir çalışmadır.

Maurice Lemaître, çok yönlü sanatçı kimliğiyle sanat dünyasına önemli bir katkıda bulunmuş ve Letrizm akımının evrensel bir ifade biçimi arayışının bir öncüsü olmuştur. Onun çalışmaları, sanatın sınırlarını zorlayan ve yeni ifade biçimleri keşfedenler için ilham kaynağı olmuştur.